

SBMIs remissvar avseende SGUs remiss om kriterier för riksintresse

SBMI är branschorganisationen för producenter och leverantörer av bergmaterial samt branschens underleverantörer. Föreningen samlar cirka 90 procent av den svenska bergmaterialindustrin. Bergmaterialindustrin producerar årligen ca 100 miljoner ton bergmaterial. Branschen har årligen ca 100 miljöprovningar på MPD-nivå eller högre.

SBMIs huvudsakliga synpunkter:

- SBMI är positiva till de föreslagna ändringarna om att förtydliga vikten av försörjningsberedskap i kriterierna för riksintresse. Det är viktigt att kriterierna omfattar såväl samhällets behov som försörjningsberedskap.
- SBMI är positiva till de ändringar som föreslås i kriterierna både för utpekande av riksintresse enligt 3 kap 7§ första stycket (områden med värdefulla ämnen), och för utpekande av riksintresse enligt 3 kap 7§ andra stycket (enskilda fyndigheter).
- SBMI betonar att bergmaterialförsörjning för byggande och reparation av vägar och järnvägar är en av de allra viktigaste funktionerna för bibehållandet av kritiska samhällsfunktioner i krissituationer och i händelse av krig.
- Handeln med bergmaterialprodukter är i huvudsak lokal beroende på ekonomisk och miljömässig påverkan genom transport av stora mängder material. Det gör de regionala förutsättningarna helt avgörande för bedömningen av tillgången på material. SBMI delar SGUs syn att den regionala eller lokala tillgången kan likställas med ett nationellt intresse då materialet är viktigt för samhällsbyggandet i en specifik region. En väl fungerande materialförsörjning i alla regioner är viktig för Sverige.
- Trots att Sverige generellt har en god tillgång på berg som kan användas till ballast finns det vissa regioner med mer komplicerade förhållanden. Detta gäller till exempel Skåne där berggrunden huvudsakligen består av yngre sedimentära bergarter. Här är tillgång på bra material för ballast en bristvara. Den regionala eller lokala tillgången kan då likställas med ett nationellt intresse då materialet är viktigt för samhällsbyggande i en för Sverige viktig region
- SBMI betonar vikten av att värdera de regionala förutsättningarna i bedömningen av kriterierna för riksintresse. I storstadsregionerna som tex Stockholm och Göteborg är det förenat med stora utmaningar att etablera en täkt då konkurrensen om mark och andra intressen är mycket stor.
- Till följd av den stora konkurrensen om mark i storstadsregionerna lokaliseras täkter allt längre ifrån storstäderna, med allt längre transportavstånd dit behovet finns. SBMI anser att SGU bör prioritera att utse områden av vikt för framtida ballastförsörjning till riksintresse inom storstadsregionerna.
- De regionala skillnaderna mellan olika bergkvaliteter är mycket stor. Därför är det viktigt att den regionala tillgången och det regionala behovet är avgörande vid utvärderingen vad som utgör ett riksintresse även om materialen inte alltid har "särskilt värdefulla egenskaper".

- SBMI anser att en avgörande aspekt för att skapa en effektiv materialförsörjning och en god försörjningsberedskap är att staten gynnar en modern bergmaterialindustrin genom att förenkla tillstånds- och anmälningsprocesserna.
- Sedan kriterierna för riksintresse för bergmaterialförsörjning infördes på 90 talet har antalet berg och grustäkter minskat kraftigt från ca 5000 till ca 1000, samtidigt som behovet av bergmaterial i samhället varit konstant eller ökat. Det gör att förutsättningarna för försörjningen förändrats. Bergmaterialindustrins anläggningar blir successivt större och mer industriella, och det är svårare att få tillstånd för en bergtäkt idag, än för 10 år sedan. Detta ger nya förutsättningar för branschen, och tydliggör behovet av ett välfungerande verktyg för att säkerställa en fungerande ballastförsörjning i alla Sveriges regioner.
- Riksintresset är ett viktigt verktyg för en fungerande materialförsörjning, och det är även viktigt att SGU verkar för att verktyget fungerar som avsett inte bara genom att utveckla kriterierna för utpekandet av riksintressen utan även bevakar den rättsliga tillämpningen av de riksintressen SGU ansvarar för.
- SBMI betonar vikten av att tydliggöra hur bedömningen av riksintressen, och prioritering mellan olika riksintressen och samhällsintressen ska göras i domstol. Vi har i branschen nyligen sett flera exempel på hur andra samhällsintressen systematiskt värderas högre än utpekade riksintressen. Om detta verktyg för samhällets ballastförsörjning systematiskt ges låg prioritet enligt rättslig praxis saknar verktyget det genomslag som avsetts.

Sektorsbeskrivningen i rapporten är utformad utifrån att utgångspunkten främst är "kritiska råmaterial och mineral" enligt den definition som använts inom EU CRMA. För ballastförsörjningen gäller helt andra förutsättningar för att kunna bedöma hur kritisk försörjningen är. Avsnittet om bergmaterial utgör en mycket liten del i helheten, trots att bergmaterialförsörjningen i Sveriges beredskapsorganisation är en mycket viktig funktion för att bibehålla många grundläggande samhällsfunktioner.

Bergmaterial (grus, sand och krossberg) presenteras som ett avsnitt/delmängd under rubriken: "Gruv- och mineralindustrin i Sverige". För att betona och tydliggöra betydelsen av en fungerande bergmaterialförsörjning för samhällsbyggandet borde den del av rapporten som handlar om bergmaterialförsörjning borde detta tydligare lyftas ut och göras till ett separat avsnitt, och beskrivas utifrån de särskilda förutsättningar som gäller för den regionala ballastförsörjningen.

Om verktyget riksintresse för samhällets materialförsörjning i praxis regelmässigt ges låg prioritet jämfört med andra samhällsintressen i våra domstolar så fungerar inte verktyget som avsett. För att riksintresset ska vara ett välfungerande verktyg som säkerställer Sveriges bergmaterialförsörjning behövs inte bara uppdaterade kriterier för utpekandet av riksintresse, utan även tydliga riktlinjer för hur dessa riksintressen ska värderas i rätten. Dessutom behöver SGU aktivt bevaka hur dessa riksintressen tillämpas i domstolarna, och verka för att de får det genomslag som avsetts.

Stockholm 2025-03-11

Mårten Sohlman
vd SBMI

Lisa Sennström
Hållbarhetschef